

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет Психології та соціології
Кафедра практичної психології та психодіагностики

СИЛАБУС
вибіркової дисципліни

Сімейне консультування та терапія

підготовки Бакалаврів
спеціальності 053 Психологія
освітньо-професійної програми Практична психологія

Силабус навчальної дисципліни
для денної форми навчання

Силабус навчальної дисципліни «Сімейне консультування та терапія»
підготовки бакалаврів, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки,
спеціальності 053 Психологія, за освітньо-професійною програмою Практична
психологія

Розробник: Мушкевич М. І., доктор психологічних наук, доцент кафедри
практичної психології та психодіагностики Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри
Практичної психології та психодіагностики

Протокол № 2 від 08 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри: _____ Людмила МАГДИСЮК

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія (Психологія) 053 Психологія (Практична психологія) Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 210 / 7		Рік навчання 4
		Семестр 8-ий
ІНДЗ: немає		Лекції 12 год.
		Практичні 10 год. Лабораторні 10 год.
		Самостійна робота 170 год.
Мова навчання українська		Консультації 8 год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ПП: Мушкевич Мирослава Іванівна.

Науковий ступінь: доктор психологічних наук.

Вчене звання: доцент.

Посада: доцент кафедри практичної психології та психодіагностики

Контактна інформація: мобільний телефон +380951560684;

електронна адреса: mira_mush@yahoo.com

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 13.00 до 14.00 в кабінеті № 202. В разі додаткової потреби в консультації час узгоджується.

III. Опис дисципліни

Анотація. Навчальна дисципліна «Сімейне консультування та терапія», як необхідна складова спеціальної професійної підготовки майбутніх практичних психологів, є однією з форм практичного застосування професійних можливостей психолога шляхом ознайомлення студентів з різноманітними концепціями сімейного консультування та терапії; розширення знань із специфіки роботи сімейного психолога при наданні допомоги сім'ям у кризових ситуаціях, вмінні самостійного застосування психодіагностичних методик та психотерапевтичних практик при вирішенні прикладних задач.

Пререквізити: Вивчення дисципліни базується на дисциплінах загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання: психодіагностика та математичні методи в психології; основи практичної психології, психологічне консультування, психологія сім'ї.

Постреквізити: психологія статі і сексуальності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є механізми, способи і прийоми професійного надання психологічної допомоги сім'ям з метою розв'язання проблем, звільнення від психосоматичних симптомів або актуалізації резервів особистісного зростання.

Мета викладання навчальної дисципліни: дати студентам базові знання з сімейного консультування та терапії, теорій сімейного консультування, класичних та сучасних методів сімейної психотерапії, основних психотерапевтичних напрямів та підходів; на основі здобутих теоретичних знань вдосконалити практичні навички ведення тренінгу терапевтично-консультативної діяльності у роботі з сім'єю.

Основними завданнями дисципліни є: оволодіння студентами практичними навиками, які забезпечували б кваліфіковане професійне розв'язання завдань психокорекції, психологічного консультування, психологічної терапії сім'ї.

IV. Результати навчання (Компетентності)

Студенти будуть **компетентними у таких питаннях:**

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.
- СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
- СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
- СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність, відповідно до запиту.
- СК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.
- СК12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та розвитку.

V. Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни представлена у вигляді таблиці 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Суть поняття сімейного консультування						
Тема 1. Поняття сімейного консультування	38	2		2	32	2
Тема 2. Теорії сімейного консультування	32	2	2		27	1
Тема 3. Етичні проблеми сімейного консультування	30	2	2	2	23	1
Разом за модулем 1	100	6	4	4	82	4
Тема 4. Системний та структурний підходи до сімейної психотерапії	26	2	2	2	19	1
Тема 5. Інші напрями сімейної психотерапії	26	2		2	21	1
Тема 6. Техніки сімейної психотерапії	32		2		29	1
Тема 7. Результат психотерапевтичного впливу	26	2	2	2	19	1
Разом за модулем 2	110	6	6	6	88	4
Всього годин:	210	12	10	10	170	8

VI. Завдання для самостійного опрацювання

Сімейне та індивідуальне консультування. Влада у стосунках. Структура сім'ї. Взаємини клієнта з майбутнім партнером. Стосунки партнерів з батьками. Діагностика поведінки партнерів. Основні засоби впливу в сімейному консультуванні. Складання психограми як засобу діагностики сімейних взаємин. Завдання консультанта в роботі з подружньою парою. Особливості та відмінності безпосереднього контакту психолога з клієнтом чи подружньою парою; дистантне консультування; телефонне консультування; «телефон довіри». Проблематика частих звернень до психолога. Особливості консультування під час роботи з подружньою парою. Організація роботи з подружньою парою. Організація роботи з одним із партнерів. Тривалість роботи з подружньою парою. Консультативна робота з членами сім'ї після розлучення. Консультування у випадку сексуальних проблем. Консультативна робота з сім'єю, де є проблема узалежнення. Визначення сімейної психотерапії. Традиційні помилки у розумінні сімейної психотерапії. Постановка задач сімейної психотерапії. Загальна теорія систем та сім'я як система. Системні поняття, які використовуються в системній сімейній

психотерапії . Сім'я як система, сімейні підсистеми – підсистема подружжя, підсистема сиблінгів, підсистема «батько-дитина», «мати-дитина». Етапи сімейної психотерапії та їхні особливості. Взаємозв'язок між етапами сімейної психотерапії. Важливість дотримання послідовності проходження кожного етапу та ознаки ефективності як визначення переходу на наступний етап. Початок роботи. Особливості етапу. Завдання психотерапевта, межі його активності та впливу на сімейну систему на цьому етапі.. Проведення першого інтерв'ю. Середній етап сімейної психотерапії. Принципи практичної роботи, які застосовують на середньому етапі терапії. Завершальний етап терапії. Відокремлення консультанта. Особливості відокремлення. Складності відокремлення, тактика подолання складнощів. Етичні та емоційні аспекти роботи з родиною в психодіагностиці. Методи психодіагностики, які мають коригуючий вплив на сім'ю. Головні принципи діагностичної роботи з родиною в сімейній психотерапії. Найбільш ефективні методи роботи з родиною в психодіагностиці. Психотерапія у випадку ревнощів та подружніх зрад. Різновиди ревнощів. Особливості виникнення того чи іншого різновиду ревнощів у членів подружжя. Мотиви подружніх зрад. Вплив контексту на схильність до подружньої зради. Консультування в ситуації розлучення. Розлучення як втрата. Особливості особистісних переживань під час розлучення. Стратегія роботи з подружжям або з одним з членів подружжя в ситуації розлучення. Психотерапія після розлучення. Особливості переживань після розлучення. Консультування батьків з приводу проблем у стосунках з дорослими дітьми. Особливості консультування батьків з приводу проблем з дорослими дітьми. Робота з істиною причиною як з наслідком виховання дітей в родині та особливостями самої родини.

VII. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента: відвідування занять є обов'язковим. За умови відвідування та якісної підготовки до занять студент може набрати максимальну кількість балів поточного оцінювання. За наявності об'єктивних причин (відрадження, стажування, хвороба тощо) студент може перездати тему курсу, навчатися он-лайн. За бажанням підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- Списування під час модульних контрольних робіт заборонене.
- Письмові роботи студента обов'язково проходять перевірку на наявність плагіату (допускається не більше 20 % текстових запозичень).
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D>

[0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf](#));

- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв).

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Максимально оцінюється робота студента на занятті (за умови успішної відповіді). За наявності об'єктивних причин (відрадження, стажування, хвороба тощо) студент може перездати тему курсу.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за певний вид діяльності). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

VIII. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік. У випадку незадовільної підсумкової оцінки, або за бажанням підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, здати одну із тем, або перездати якусь тему, написавши підсумковий тест тощо). Звідбувається у формі усного опитування. Студент може не складати його, якщо за результатами поточного оцінювання та модульної контрольної роботи набирає 75 і більше балів.

X. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

Х. Рекомендована література та інтернет-ресурси:

1. Kerr M. *One Family's Story: A Primer on Bowen Theory*. Washington: *Bowen Center for the Study of the Family Georgetown Family Centeri*. 2004. 43 p.
2. Малкина-Пых И. Г. *Психосоматика: справочник практического психолога*. Москва: Эксмо, 2005. 992 с.
3. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. *Психологія молодшої сім'ї: навчальний посібник*. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 364 с.
4. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. *Основи психотерапії: навч. посібник*. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 420 с.
5. Мушкевич М. І. *Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студ. ф-ту психол.* Луцьк: РВВ «Вежа», 2006. 145 с.
6. *Психотерапевтическая энциклопедия / под ред. Б. Д. Карвасарского*. 3-е изд., перераб. и доп. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 944 с.
7. Федоренко Р.П. *Психологія сім'ї: навч. посіб.* Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 364 с.
8. Федоренко Р. П., Мушкевич М. І., Коширець В. В. *Психологічне консультування та психотерапія: зміст, прийоми, технології: навч. посіб.* Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 300 с.

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

- 1) Визначення сімейного консультування та терапії.
- 2) Традиційні помилки у розумінні сімейної психотерапії.
- 3) Постановка задач сімейної психотерапії.
- 4) Загальні теорії сімейного консультування.
- 5) Системні поняття, які використовуються в системній сімейній психотерапії .
- 6) Сімейне та індивідуальне консультування.
- 7) Горизонтальні та вертикальні стресори та їхня роль в житті родини.
- 8) Розподіл влади між партнерами.
- 9) Діагностика поведінки партнерів.
- 10) Особливості структури сім'ї.
- 11) Взаємини клієнта з майбутнім партнером.
- 12) Стосунки партнерів з батьками.
- 13) Основні засоби впливу в сімейному консультуванні.
- 14) Особливості консультування під час роботи з подружньою парою.
- 15) Організація роботи з подружжям чи сім'єю.
- 16) Організація роботи з одним із партнерів.
- 17) Консультативна робота з сім'єю, чи партнерами після розлучення.
- 18) Консультування у випадку сексуальних проблем.

- 19) Консультативна робота з сім'єю, де є проблема узалежнення.
- 20) Консультування дітей узалежнених батьків.
- 21) Етапи сімейної психотерапії та їхні особливості.
- 22) Взаємозв'язок між етапами сімейної психотерапії.
- 23) Важливість дотримання послідовності проходження кожного етапу та ознаки ефективності як визначення переходу на наступний етап.
- 24) Початок роботи. Особливості етапу. Завдання психотерапевта, межі його активності та впливу на сімейну систему на цьому етапі.
- 25) Проведення першого інтерв'ю.
- 26) Середній етап сімейної психотерапії.
- 27) Принципи практичної роботи, які застосовують на середньому етапі терапії.
- 28) Завершальний етап терапії.
- 29) Відокремлення консультанта.
- 30) Особливості відокремлення.
- 31) Складності відокремлення, тактика подолання складнощів.
- 32) Важливість проведення діагностики для постановки сімейного діагнозу.
- 33) Задачі діагностики в сімейній психотерапії.
- 34) Аспекти первинного заказу, на які треба звертати увагу під час планування психодіагностичних процедур.
 - 32) Форми оголошення результатів психодіагностики родини.
 - 33) Етичні та емоційні аспекти роботи з родиною в психодіагностиці.
 - 34) Методи психодіагностики, які мають коригуючий вплив на сім'ю.
 - 35) Головні принципи діагностичної роботи з родиною в сімейній психотерапії.
 - 39) Найбільш ефективні методи роботи з родиною в психодіагностиці.
 - 36) Головні критерії оцінювання сім'ї за допомогою психодіагностичних процедур.
 - 37) Оціночне інтерв'ю – особливості проведення, принципи та критерії..
 - 38) Малюнок сім'ї – різновиди та класична методика.
 - 39) Можливості творчого підходу психолога до використання цієї методики.
 - 40) Опитувальники сім'ї (шкала сімейного отчнення (ШСО), шкала сімейної адаптації та згуртованості (FACES-3), «Анализ семейных взаимоотношений (АСВ), PARI тощо).
 - 41) Методологічний інструментарій сімейного психотерапевта.
 - 42) Особливості та доречність використання тієї чи іншої методики терапевтичного впливу.
 - 43) Техніки з використанням фантазії та образів. Особливості проведення. Методологічне обладнання. Специфіка проблем, для терапії яких використовується техніка. Можливі ускладнення під час проведення методики та шляхи їхнього подолання.
 - 44) Психотерапія у випадку ревнощів та подружніх зрад. Різновиди ревнощів.

- 45) Особливості виникнення того чи іншого різновиду ревнощів у членів подружжя.
- 46) Особисті особливості, які є підґрунтям для виникнення та формування ревнощів.
- 47) Подружня зрада як соціально-психологічний феномен.
- 48) Вплив різних факторів на схильність до подружніх зрад (генетикобіологічних, особистісних, соціальних).
- 49) Мотиви подружніх зрад. Вплив контексту на схильність до подружньої зради.
- 50) Консультування в ситуації розлучення.
- 51) Розлучення як втрата.
- 52) Особливості особистісних переживань під час розлучення.
- 53) Стратегія роботи з подружжям або з одним з членів подружжя в ситуації розлучення.
- 54) Психотерапія після розлучення.
- 55) Особливості переживань після розлучення.
- 56) Стратегія роботи психолога з людиною, яка переживає розлучення.
- 57) Головні аспекти, на які необхідно звертати особливу увагу під час роботи.
- 58) Групова терапія подружніх пар(тренінг подружніх стосунків).
- 59) Важливість проведення групової терапії з подружніми парами, які мають схожі проблеми.
- 60) Дієвість тренінгової роботи з подружніми парами.
- 61) Індивідуальна терапія батьків.
- 62) Інформаційно-просвітницька робота психолога у випадку терапії батьків як причини конфліктної ситуації з дітьми.
- 63) Особистість дитини як сімейна цінність.
- 64) Індивідуальний підхід до виховання сиблінгів.
- 65) Встановлення відкритої комунікації в родині.
- 66) Індивідуальна терапія дітей.
- 67) Особливості консультування батьків з приводу проблем з дорослими дітьми.
- 68) Робота з істиною причиною як з наслідком виховання дітей в родині та особливостями самої родини.